

Висновки

1. Теоретико-методичні положення диференційованого фізичного виховання мають трансформуватися в наступних організаційно-педагогічних умовах:
  - завдання застосування фізичних вправ на уроці та в системі занять повинні визначати насамперед об'єкт впливу (морфофункціональні та психічні ознаки підлітка) і тільки після того – вид впливу на нього: засоби й методи;
  - раціональна методична забезпеченість фізичних вправ передбачає чітке призначення кожної вправи, її індивідуальну адресність; застосування засобів інформації, що забезпечують усвідомлення школярами кожної поставленої задачі;
  - до педагогічних умов слід також віднести оптимальний для виконання даної вправи стан школяра, вихідну обумовленість дозування (за різними параметрами), раціональне співвідношення доступності й трудності завдань;
  - ефективність диференційованого впровадження занять залежить від внесення коректив у зміст вправ (по окремих елементах або в цілому) і його дозування шляхом зіставлення результату роботи й поставленої мети; формування й збереження мотивації, яка забезпечує активність учнів.
2. Для оптимізації рівня фізичного розвитку та всебічної фізичної підготовленості учнів-підлітків доцільно в змісті занять з фізичної культури надавати пріоритет вправам на збільшення довжини тіла, позбавлення зайвої ваги, запобігання плоскостопості, систематизовані для використання впродовж навчального року вправи на поставу та розвивальні рухливі ігри різної спрямованості.
3. Передумовою ефективності занять з фізичної культури є запропоновані:
  - методика диференціації навчання програмних вправ;
  - методика диференціації учнів-підлітків одного класу й статі на гомогенні групи;
  - моделі диференційованих навантажень різної спрямованості (силові, швидкісні, швидкісно-силові, витривалі) з урахуванням біологічного віку та рівня фізичного здоров'я тих, хто займається.

Література

1. Круцевич Т. Ю. Совершенствование программно-нормативных основ физического воспитания школьников : VIII Междунар. науч. конгресс "Современный олимпийский спорт и спорт для всех" / Т. Ю. Круцевич. – Алма-Аты, 2004. – Т. 1. – С. 31-35.
2. Арефьев В. Г. Сучасні стандарти фізичного розвитку школярів : метод. посіб. / В. Г. Арефьев. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А. 2013. – 256 с.
3. Арефьев В. Г. Диференціація розвивально-оздоровчих занять з фізичної культури учнів основної школи. Теорія і практика [Текст] : монографія / В. Г. Арефьев. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 197 с.
4. Metodika fizichnogo vihovannya uchniv 1-11 klasiv : navchal'nii posibnik / M. D. Zubalii, V. I. Mudrik, O. I. Ostapenko, E. V. Stolitenko, M. V. Timchik, A. I. Shinkaruk. – K., 2011. – 216 s.
5. Arefev V. G. Praktikum uchitelya fizichnoji kul'turi : metod. posib. / V. G. Arefiev, O. V. Andreeva, N. D. Mikhailova. - Kam'yanec'-Podil'skii : PP Buinic'kii O. A., 2014. – 400 s.
6. Krucevich T. Yu. Kontrol' u fizichnomu vihovanni ditei, pidlitkiv i molodi : Navch. posib. / T. Yu. Krucevich, M. I. Vorobiov, G. V. Bezverhnyia. – K. : Olimpiis'ka literatura, 2011. – 224 s.
7. Second Edition. Physical education for lifelong fitness: the Physical Bats teacher's guide. Human Kinetics, 2005. – 334 p.

Арефьева Л. П., Плющакова О. В.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ГУМАНИСТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

У статті висвітлено соціалізацію як процес формування цілісної особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту. На основі теоретичного аналізу наукової літератури розглянуто соціалізацію як єдиний процес, який зумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Основними суб'єктивними компонентами соціалізації майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту є професійні диспозиції особистості (мотиви, професійні та соціальні установки, ціннісні орієнтації, професійна спрямованість), які формуються на індивідуальному (особистісному) рівні. Суб'єктами соціалізації є майбутні фахівці з фізичного виховання та спорту, професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу і роботодавці, які здійснюють соціальне замовлення на професійну підготовку фізкультурних кадрів в умовах сучасної парадигми вищої освіти.

Ключові слова: гуманістичні пріоритети, соціалізація, майбутній фахівець з фізичного виховання та спорту.

Арефьева Л.П., Плющакова О.В. Гуманистические приоритеты в процессе социализации будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту. В статье раскрыто социализацию как процесс формирования целостной личности будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту. На основе теоретического анализа научной литературы рассмотрено социализацию как единый процесс, который обусловленный как объективными, так и субъективными факторами. Основными субъективными компонентами социализации будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту являются профессиональные диспозиции личности (мотивы, профессиональные и социальные установки, ценностные ориентации, профессиональная направленность), которые формируются на индивидуальном (личном) уровне. Субъектами социализации являются будущие специалисты по физическому воспитанию и спорту, профессорско-преподавательский состав вуза и работодатели, которые осуществляют социальный заказ на профессиональную подготовку физкультурных кадров в условиях современной парадигмы высшего образования.

Ключевые слова: гуманистические ценности, социализация, будущий специалист по физическому воспитанию и спорту.

Arefeva L., Plyushchakova O. Humanistic priorities in the process of socialization of the future specialist in physical education and sport. The article stresses that socialization – a process of formation of the whole person of the future specialist in physical education and sport.

Sport activity is characterized by an orientation on the formation and development of the universal properties of the athlete's personality and qualities that are valued in other types of human activity.

To this can be attributed to long-term preparedness training process, the social and psychological preparedness, volitional training, competition experience and the ability to self-education. Sport in all its forms is a universal mechanism for self-realization, self-expression and human development, but because of its place in modern society value system increases significantly.

Theoretical analysis of the literature has allowed considering socialization as a single process, which is due to both objective and subjective factors.

The main components of subjective socialization of the future specialist in physical education and sport are the professional personality dispositions (motives, professional and social attitudes, values, professional orientation), which are formed on the individual (personal) level.

As subjects of socialization are: the future specialists in physical education and sport faculty of higher educational institutions and employers who carry out social order for athletic training staff in modern higher education paradigm.

Humanizations of higher physical education in modern sociocultural conditions aimed at recognizing future specialist in physical education and sport the highest value of the educational process, holistic and creative person, the subject of the educational process, able to creatively implement well in their future careers.

Prospects for further research seen in the development of practical recommendations for teachers of higher educational institutions on the socialization of future specialists in physical education and sport.

Key words: humanistic values, socialization, the future specialist in physical education and sport.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень та публікацій Спортивна діяльність характеризується спрямованістю на формування і розвиток універсальних властивостей особистості спортсмена та якостей, які цінуються й у інших видах діяльності людини. Це і підготовленість до тривалого тренувального процесу, соціально-психологічна підготовленість, вольова підготовка, змагальний досвід і здатність до самовиховання. Спорт у всіх його виявах є універсальним механізмом для самореалізації, самовираження і розвитку людини, а тому його значущість в системі цінностей сучасного суспільства помітно зростає.

Процес соціалізації, як відомо, починається задовго до приходу в спортивну секцію, але формування і розвиток особистості відбувається протягом усього періоду занять спортом, саме в цей час спортсмен усвідомлює цінності фізичної культури і спорту, завдяки результатам соціалізації створюються передумови формування професійної спрямованості, успішного оволодіння професією й ефективного виконання роботи фахівця з фізичного виховання та спорту. В. Д. Паначев наголошує на тому, що в спортивному русі зростає цінність спорту як чинника соціалізації та виховання особистості [1, с. 127]. Саме за допомогою цілеспрямованого впливу суспільства на особистість майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту відбувається оволодіння нею соціальними нормами, правилами, функціями, цінностями фізичної культури та громадським досвідом у цілому.

Робота виконана відповідно до плану факультету фізичного виховання та спорту НДР Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Формулювання мети дослідження. Мета дослідження полягає у характеристиці гуманістичних пріоритетів у процесі соціалізації майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження, проведені вченими різних країн, засвідчують, що спорт має значні можливості для гуманістичного впливу на фізичні і духовні здібності людей, на їх стосунки, для формування і розвитку їх культури. За допомогою спорту людина стверджує себе та здійснює власну самореалізацію.

Л. П. Матвеев указує на те, що спорт у сучасному світі є складним, внутрішньо диференційованим явищем, у структурі якого виокремлюють два основних елементи – масовий спорт (спорт для всіх, загальнодоступний спорт) і спорт вищих досягнень [5, с. 85]. Якщо в спорті вищих досягнень головним є перемога в змаганнях, то масовий спорт є універсальним механізмом оздоровлення людей, засобом самореалізації людини, її самовираження і розвитку, задоволення потреби в активному відпочинку, дозвіллі, раціональному використанні вільного часу, а також універсальним засобом боротьби проти асоціальних явищ. Безсумнівно гуманістична значущість масового спорту та в ньому закладено значний гуманістичний потенціал. Масовий спорт засвідчив свою ефективність у вирішенні низки важливих соціально-культурних завдань. З цим пов'язане суспільне визнання соціальної значущості масового спорту та широкого кола його гуманістичних цінностей. На думку П. К. Кузнецова, якщо оцінювати масовий спорт із цих позицій, його, безперечно, можна віднести до числа найбільш важливих, значущих соціальних явищ, що входять в сферу сучасної культури [4, с. 168].

У зв'язку з новою соціокультурною ситуацією змінилася сама суспільна практика й норми функціонування вчителя фізичної культури, що здійснює свою професійну діяльність. Гуманістична педагогічна позиція студента вищого навчального закладу фізкультурного профілю передбачає поєднання морального змісту з атрибутами майбутньої професійної діяльності. Одночасно в процесі пошуку морального змісту активізується суб'єктивна сфера особистості майбутнього вчителя фізичної культури, що виражається прагненням до самопізнання та до самовизначення.

Взаємодія біологічного, соціального та індивідуального у формуванні особистості, на думку І. Ф. Петрова, є складним видом діалектичної єдності цих начал. Біологічне в людині є природною передумовою розвитку духовного світу особистості [2, с.

161]. І. Ф. Петров указує, що кожна людина здатна до всебічного розвитку з огляду на неспеціалізованість її мозку і тіла, унікальності її генетичної програми [2, с. 161].

Соціалізація є не тільки сумою зовнішніх впливів, що регулюють вияв іманентних індивіду біопсихологічних імпульсів, а й формує особистість як цілісний процес [2, с. 161].

На основі теоретичного аналізу різних підходів до трактування феномена «соціалізація» В. А. Клименко виокремив у ньому такі різновиди: соціалізація як процес інкультурації, тобто трансляції цінностей, культурно зумовлених, морально-етичних норм і поведінки; соціалізація як засвоєння та інтерналізація соціального досвіду; соціалізація як адаптація (можливі результати соціалізації); соціалізація як процес конструювання та виробництва людиною засвоєного соціального досвіду [3, с. 94]. Соціалізація здійснюється в постійній взаємодії людини із суспільством. Це неперервний процес становлення та розвитку особистості людини через оволодіння нею матеріальною і духовною культурою, громадським і особистісним ставленням, які характерні для конкретних умов її життя та діяльності. Тому соціалізація особистості відбувається через таку взаємодію її з середовищем, у процесі якої людина не тільки опановує соціальний досвід, а й нарощує його. У результаті такої тісної взаємодії і відбувається процес входження людини в соціум та її пристосування (адаптація) до культурних, політичних, економічних та інших умов суспільного життя.

Однією зі складових соціалізації є професійна соціалізація особистості, яка, з одного боку, відображає процес інтеграції індивіда в професійну діяльність, професійне середовище, зумовлений станом соціальних структур (інститутів, організацій) і особливостями їх впливу; з іншого боку процес формування психічних структур індивіда, який регулює його взаємини з тією частиною соціального середовища, яка пов'язана з професійною діяльністю [3, с. 94].

Поняття «гуманізм» витлумачують різні науки по-різному. Його визначають як розвиток розуму, почуттів, свободи, прагнення до самовдосконалення в ім'я людяності, виховання поваги до людей (енциклопедичні поняття); фундаментальні людські цінності – добро, любов, воля, відповідальність, совість і щастя (філософія); вищий вияв цільової детермінації людської діяльності, висування на перший план економії людини, економіки освіти (логіка); комплекс якостей особистості, у яких виражається ставлення людини до людини, задоволення потреб і вільного розвитку особистості, підвищення добробуту (політологія); права й свобода людини й громадянина, механізм їхньої реалізації, етичні й правові норми, що регулюють взаємостосунки між громадянами (юриспруденція); цілісність особистості, відкритість людини до світу, орієнтація мотиваційної сфери людини на розвиток власного гуманістичного творчого потенціалу (психологія); виховання інтелектуальних, моральних, творчих, духовних сил особистості, освіта, звернена до людини (педагогіка).

Аналіз словників свідчить про те, що поняття «гуманізм» тлумачать по-різному: як «ставлення до людини, пройняте турботою про її благо, повагою до її гідності; людяність» (автори «Великого тлумачного словника української мови»); як розвиток розуму, почуттів, свободи, прагнення до самовдосконалення в ім'я людяності, виховання поваги до людей, подолання відчуження й егоїзму (автори «Енциклопедії професійної освіти»); як сучасність поглядів, які базуються на визнанні людини вищою цінністю, на навчання, що захищає достоїнство й права людини, свободу й усебічний розвиток особистості (автори «Короткого педагогічного словника пропагандиста»); як утвердження ідей про високе достоїнство й цінність людини, про її право на вільний розвиток (автори «Короткого словника з естетики»); як світогляд, основними принципами якого є любов до людей, повага до людського достоїнства, турбота про благо людей (автори «Логічного словника»); як принцип світогляду (моральності), в основі якого лежить переконаність у безмежності можливостей людини і її здатності до вдосконалювання, вимога свободи й захисту достоїнства особистості, ідея про право людини на щастя й про те, що задоволення її потреб і інтересів повинно бути кінцевою метою суспільства (автори «Словника з етики»); як визнання цінностей людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей, затвердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин (автори «Словника іноземних слів»); як прогресивний напрямок суспільної думки, система поглядів, що історично розвивається та визнає цінність людини як особистості, її право на волю, щастя, розвиток і вияв здібностей, за якого благо людини вважається вищим критерієм, а принципи рівності, справедливості, людяності – бажаною нормою стосунків між людьми (автори «Словника соціально-психологічних понять»); як сукупність ідей, поглядів, що утверджують цінність людини незалежно від її суспільного становища й право особистості на вільний розвиток творчих чинностей, що проголошують принципи рівності, справедливості, людяності стосунків між людьми (автори «Сучасного словника іноземних слів»); як сукупність поглядів, що виражають повагу до достоїнств і прав людини, турботу про благо людей, їхнього всебічного розвитку, створення сприятливих для людини умов суспільного життя (автори «Філософського словника»); як система поглядів, що історично змінюється, визначає цінність людини як особистості, її права на свободу, щастя, розвиток і вияв своїх здібностей, за якої благо людини визнається критерієм соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності – бажаною нормою стосунків між людьми (автори «Філософського енциклопедичного словника»).

На основі аналізу словників варто зазначити, що поняття «гуманність» визначають по-різному: як зумовлену моральними нормами й цінностями систему установок особистості на соціальні об'єкти (людей, групу, живих істот), що репрезентована у свідомості переживаннями й реалізується в спілкуванні й діяльності в аспектах сприяння, співучасті, допомоги (В. А. Мижеріков, автор «Психолого-педагогічного словника для вчителів і керівників загальноосвітніх установ»).

Поняття «гуманність» трактується як соціально й історично сформована система поглядів, яка розвивається та формує світогляд, що належить до духовно-моральних якостей особистості та регулює поведінку людей у всіх сферах громадського життя, їхні взаємостосунки, засновані на людяності, людинолюбстві, доброті, рівності, справедливості й повазі до достоїнства й прав кожної людини, визнання права на щастя, здоров'я, благо й вільний розвиток, які законодавчо охороняються державою.

Аналіз змісту понять «гуманізм» і «гуманність» зумовив визначити й зміст поняття «гуманізація». У соціальному аспекті поняття «гуманізація» є одночасно і явищем, і діяльністю щодо поширення виховання й становлення в суспільстві ідей гуманізму, інакше, духовно-моральних цінностей суспільного розвитку. У педагогічному контексті – це процес формування гуманних якостей особистості або просто гуманності в людині.

На основі теоретичного аналізу В. Д. Паначев вказує, що до показників соціалізації фахівців у сфері фізичної культури та спорту належать: використання в реальному житті універсальних властивостей та якостей особистості, якими вона оволоділа в

процесі спортивної діяльності (вияв життєвої активності; негативні та позитивні особистісні якості; мета спортивної діяльності та її реалізація); мотиви (мотиви вибору виду спорту, ставлення до професійної діяльності); ціннісні орієнтації (життєві плани, складові життєвого успіху; задоволеність професійною діяльністю; вимоги до роботи, житлові умови, заробітна платня; залежність між стажем і напрямком професійної діяльності); соціальний статус і мобільність (переваги спортсменів перед представниками інших видів діяльності; професійна самостійність, творча активність) [1, с. 127]. Особливе значення для підготовки життєздатного і соціально активного молодого покоління, на думку В. Д. Паначева, має оволодіння спортсменами мобілізаційними цінностями, які формуються та розвиваються у результаті спортивної діяльності [1, с. 128]. До них учений зарахував: здатність до раціональної організації свого бюджету часу, внутрішню дисципліну, зібраність, швидкість оцінювання ситуації та прийняття рішення, наполегливість в досягненні поставленої мети, уміння спокійно пережити невдачу і навіть поразку, нарешті, просто знайти вихід зі складної ситуації [1, с. 128]. Ця думка вченого видається особливо переконливою.

Висновки. Гуманізація вищої фізкультурної освіти в сучасних соціокультурних умовах спрямована на визнання майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту найвищою цінністю освітнього процесу, цілісною та творчою особистістю, суб'єктом освітнього процесу, здатним творчо самореалізовуватися в майбутній професійній діяльності. Значну роль у формуванні кваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців з фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах відведено такому важливому соціальному процесу, як соціалізація, яка містить професійне становлення і розвиток особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту, засвоєння нею соціального досвіду, цінностей, норм, зразків поведінки з подальшим відтворенням їх у професійній діяльності.

Перспективи подальших досліджень можливі в розробленні практичних рекомендацій для викладачів вищих навчальних закладів щодо соціалізації майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту.

Література

1. Паначев В. Д. Социализация и спорт / В. Д. Паначев // Аналитика культурологии. – 2011. – №21. – С.127-128.
2. Петров И. Ф. О социализации / И. Ф. Петров // Символ науки. – 2015. – №8. – С.161-162.
3. Klimenko V. A. Professionalnaya sotsializatsiya studentov: strukturno-funktsionalnaya model / V. A. Klimenko // Sotsiologicheskii almanah. – 2012. – №3 – С. 92-102.
4. Kuznetsov P. K. Gumanisticheskie tsennosti massovogo sporta kak sredstvo formirovaniya vsestoronno razvitoi lichnosti / P. K. Kuznetsov // Izvestiya RGPU im. A.I. Gertsena. – 2012. – №152. – С.164-169.
5. Matveev L. P. Teoriya i metodika fizicheskoy kultury. M.: Fizkul'tura i sport; SportAkademPress, 2008. 312 s.

Артюшенко А.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЗАНЯТЬ РІЗНИМИ ВИДАМИ ОДНОБОРСТВ НА ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ТА ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ 12-13 РОКІВ

В статті зазначено, що заняття різними видами спортивних одноборств неоднаково впливають на формування та розвиток фізичних якостей дітей шкільного віку. Метою дослідження є вивчення та аналіз впливу занять різними видами одноборств на формування вольових та фізичних якостей в учнів середнього шкільного віку.

Показано, що заняття різними стилями одноборств позитивно впливають на формування вольових і фізичних якостей у комплексі. Вольова підготовка здійснюється успішно, якщо процес формування морально-вольових якостей органічно пов'язується з розвитком фізичних здібностей, з навчанням фізичних вправ.

Ключові слова: показники фізичної підготовленості, спортивні одноборства, фізичні якості, вольові якості.

Артюшенко А.А. Особенности влияния занятий разными видами единоборств на формирование волевых и физических качеств детей 12-13 лет. В статье отмечено, что занятия разными видами спортивных единоборств неодинаково влияют на формирование и развитие физических качеств детей школьного возраста. Целью исследования является изучение и анализ влияния занятий разными видами единоборств на формирование волевых и физических качеств у учеников среднего школьного возраста.

Показано, что занятие разными стилями единоборств положительно влияют на формирование волевых и физических качеств в комплексе. Волевая подготовка осуществляется успешно, если процесс формирования морально-волевых качеств органично связывается с развитием физических способностей, с обучением физическим упражнениям.

Ключевые слова: показатели физической подготовленности, спортивные единоборства, физические качества, волевые качества.

Artiushenko A.O. The Peculiarities of Martial Arts Training Impact on Forming Volitional and Physical Qualities of the Children Aged 12-13

The article points out that doing different kinds of martial arts has dissimilar impact on the formation and development of schoolchildren's physical qualities. The goal of the research is to study and analyze the impact of different martial arts on forming volitional and physical qualities of the middle school age pupils.

Doing different martial arts was found to have positive impact on forming volitional and physical qualities in complex. Many variants of martial arts impact on personal and physical qualities of the sportsmen of different age were analyzed. Volition training is carried out successfully if the process of forming moral and volitional qualities is associated with the development of physical abilities and learning physical exercises.